

نگاهی مقایسه‌ای بر شاخص‌های موثر بر سرمایه‌گذاری خارجی

سید محمد هاشمی نژاد^(۱)
علی صادقین^(۲)

به منظور جذب منابع سرمایه‌گذاری خارجی به دنبال شناسایی و ارتقای عوامل تاثیرگذار بر این مقوله‌اند. در این مقاله سعی شده است تا با استفاده از شاخص‌های ارائه شده در گزارش رقابت پذیری مجمع جهانی اقتصاد، به مقایسه تحلیلی ایران و چندین کشور منتخب برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداخته شود.

امروزه استفاده از منابع سرمایه‌ای خارجی به عنوان یکی از سیاست‌های اصلی در بین کشورهای مختلف جهان، بخش مهمی از مبادلات اقتصادی کشورها را تشکیل می‌دهد. در این میان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با توجه به تاثیراتی که می‌تواند بر رشد و توسعه اقتصادی داشته باشد، جایگاه ویژه‌ای نزد کشورهای مختلف جهان پیدا کرده است. بنابراین، این کشورها

تهدید کند، سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد و به فرار سرمایه‌های داخلی و خارجی دامن می‌زند. ایجاد محیطی مناسب برای امنیت سرمایه‌گذاری و به تبع آن رشد صادرات، زمانی تحقق می‌یابد که ثبات اقتصادی و سیاسی فراهم شود و به‌طور خلاصه کشور از شرایط ریسکی مناسبی برخوردار باشد. اهمیت مقوله مذکور به حدی است که اساساً تعدیل و تصحیح متغیرهای قیمتی همچون نرخ بهره و نرخ ارز؛ حتی اگر به موقع و صحیح اجرا شوند، چنین قدرتی ندارند که ضعف‌ها و کاستی‌های انباشت‌شده در بخش علل نهادی - به‌ویژه محیط بی‌ثبات اقتصادی و سیاسی - را جبران کنند و پوشش دهند. مطالعات صورت گرفته در بسیاری از کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد روند پایین شاخص محیط نهادی در عدم توفیق جذب سرمایه‌گذاری خارجی در کشور را توضیح می‌دهد.

■ عوامل موثر بر جذب

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

در این بخش به‌طور مختصر عواملی که سبب جذب سرمایه‌های خارجی در کشورها می‌شوند، توضیح داده می‌شود:

۱. محیط نهادی

منظور از محیط نهادی، مجموعه‌ای از چارچوب‌های قانونی و اجرایی است که اشخاص، شرکت‌ها و قانون‌گذاران در آن فعالیت می‌کنند و برای خلق ارزش به تعامل با یکدیگر می‌پردازند. کیفیت محیط نهادی تأثیر بسزایی بر رشد و رقابت‌پذیری یک کشور دارد و بسیاری از تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به‌عنوان مثال سرمایه‌گذاران و صاحبان شرکت‌های بزرگ در صورتی که حقوق آنها به‌عنوان صاحبان سرمایه حفظ نشود، تمایلی به توسعه فعالیت‌های خود در یک کشور ندارند. در این میان نقش دولت و سیاست‌های آن و کارایی و اثربخشی عملیاتش نیز بسیار حائز اهمیت است. بوروکراسی‌های بیش از حد، فساد مالی و اداری، نبود صداقت در عقد قراردادها، عدم شفافیت و ناتوانی دولت در ارائه خدمات به بخش تجاری، هزینه‌های اقتصادی بسیاری را بر کسب و کارهای موجود در کشور وارد می‌کنند و فرایند توسعه اقتصادی و جذب سرمایه‌های خارجی را به تعویق می‌اندازند. (گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۳-۲۰۱۲)

■ سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

یکی از موضوعات عمده در رشد و توسعه اقتصادی و مالی کشورها، بعد سرمایه‌گذاری خارجی است؛ به‌گونه‌ای که فاکتورهای موثر بر سرمایه‌گذاری به‌عنوان عواملی در افزایش توانایی کشورها در قدرت رقابت‌پذیری آنها در بازارهای بین‌المللی مطرح است. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی همواره در بین مکاتب و نظریه‌پردازان اقتصادی مطرح بوده و در اتخاذ راهبردهای توسعه مورد توجه قرار گرفته است. در ارتباط با آثار این متغیر بر اقتصاد کشور میزبان، موافقان بر انتقال سرمایه و فناوری پیشرفته، اشاعه مهارت‌های مدیریتی، توسعه منابع انسانی و مالی، گسترش تجارت خارجی و در نتیجه افزایش رشد اقتصادی تأکید دارند و در مقابل مخالفان، غارت منابع طبیعی، تسلط بر بازارهای داخلی، تحکیم وابستگی اقتصادی، ترویج فرهنگ بیگانه، تخریب محیط زیست و اشاعه فساد مالی و اخلاقی در کشور میزبان و در مجموع ایجاد موانع اساسی در راه توسعه اقتصادی سالم را مطرح می‌کنند. با این حال تجربه دو دهه اخیر در بسیاری از کشورهای در حال توسعه موفق نشان داده است که ورود سرمایه‌های خارجی، ابزار مهمی برای افزایش عرضه منابع تولید برای سرمایه‌گذاری داخلی و به تبع آن بهبود تشکیل سرمایه در کشور میزبان محسوب می‌شود. FDI ورودی می‌تواند ظرفیت صادرات کشور میزبان را افزایش دهد و باعث شود که کشور در حال توسعه، درآمدهای ارزی بیشتری را جذب کند. همچنین با ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و افزایش انتقال فناوری، ضمن ارتقای بهره‌وری عوامل تولید، رشد اقتصادی در کشورهای میزبان تشدید می‌شود. بنابراین تجارت و جریان‌های ورودی FDI به‌عنوان عواملی مهم در فرایند جهانی شدن و شکوفایی اقتصادی شناخته شده‌اند.

اما پرسش اساسی که وجود دارد این است که «الزامات و پیش‌زمینه‌های جذب سرمایه‌های خارجی چیست؟» «چرا برخی کشورها توانسته‌اند سهم قابل ملاحظه‌ای از منابع مالی خود را از دیگر کشورها تأمین کنند؟» تجربه کشورهای موفق شرق آسیا و آمریکای لاتین نشان داده است که این مهم، مستلزم ایجاد امنیت اجتماعی، سیاسی، قضایی و اقتصادی است و چنانچه عاملی آن را

وجود شرایط مساعد مربوط به محیط کسب و کار و به‌طور کلی میزان رقابت‌پذیری یک کشور در مقایسه با سایر کشورها نقش بسزایی در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارد و عامل کلیدی شکوفایی و موفقیت پایدار کشورها به حساب می‌آید. ایجاد چنین شرایطی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه یک فرایند بلندمدت است که مستلزم اصلاحات کلیدی و بهبود و توسعه در بسیاری از حوزه‌ها است. در حقیقت با فراهم کردن مجموعه‌ای از فاکتورها، سیاست‌ها و نهادها در سطوح مختلف می‌توان به ارتقای جایگاه کشور برای جذب سرمایه‌های خارجی امیدوار بود. شناسایی فاکتورهای که در پس این فرایند قرار دارند و تلاش برای ارتقای آنها سالیان بسیاری است که ذهن اقتصاددانان و سیاست‌گذاران را به خود مشغول کرده است و منجر به شکل‌گیری طیف گسترده‌ای از تئوری‌ها شده است: تئوری آدام اسمیت و تقسیم نیروی کار، تئوری‌های نئوکلاسیک و تأکید بر سرمایه‌های فیزیکی و زیرساخت‌ها و تئوری‌های جدیدتری مثل تأکید بر آموزش، پیشرفت‌های فناوری، ثبات اقتصاد کلان، کارایی بازارها و... از جمله این تئوری‌ها هستند.

حقیقت امر آن است که در این میان مجموعه‌ای از این فاکتورها حائز اهمیت هستند که بر این اساس نیز مجمع جهانی اقتصاد (WEF) به رتبه‌بندی جایگاه رقابتی کشورهای جهان با توجه به طیف وسیعی از مولفه‌ها و شاخص‌های رقابت‌پذیری پرداخته و نتایج به‌دست آمده را در گزارش سالانه رقابت‌پذیری جهانی منتشر می‌کند. در ادامه مقاله پس از مروری بر مقوله سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و تأثیرات آن بر اقتصاد کشورها به توضیح برخی از فاکتورهای کلیدی که در ادبیات اقتصاد به‌عنوان مولفه‌های اصلی جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شناسایی شده‌اند، می‌پردازیم. سپس بر اساس مشخصه‌های معرفی شده در گزارش سالانه رقابت‌پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد، به مقایسه تحلیلی جایگاه رقابتی ایران برای جذب سرمایه‌های مستقیم خارجی نسبت به چندین کشور منتخب خواهیم پرداخت.

۲. زیرساخت‌ها

زیرساخت‌های کافی و کارآمد برای عملکرد اثربخش یک اقتصاد بسیار حائز اهمیت است. همچنین مولفه‌های مختلف مربوط به زیرساخت‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب محل و کشور انجام فعالیت‌های اقتصادی و انتخاب انواع این فعالیت‌ها دارد. زیرساخت‌های توسعه‌یافته تاثیر فواصل دور میان مناطق را می‌کاهند، بازارهای ملی یک کشور را یکپارچه می‌کنند و آنها را با هزینه‌های پایین به بازارهای سایر کشورها پیوند می‌دهند. سیستم‌های حمل و نقل اثربخش جاده‌ای، ریلی و هوایی، شرکت‌ها و کارآفرینان را قادر می‌سازند تا محصولات و کالاهای خود را با امنیت کامل و در کوتاه‌ترین زمان ممکن به مشتریان خود برسانند. (گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۳-۲۰۱۲)

۳. محیط اقتصاد کلان

ثبات محیط اقتصاد کلان، برای انجام کسب و کار در یک کشور و رقابت‌پذیری کلی آن بسیار حائز اهمیت است. اگر چه باید اذعان کرد که ثبات محیط اقتصاد کلان به تنهایی بهره‌وری و جذابیت یک کشور را برای جذب سرمایه‌های خارجی افزایش نمی‌دهد، اما اغتشاش آن نیز موقعیت رقابتی کشور را به شدت تحت تاثیر قرار می‌دهد. از جمله مهم‌ترین فاکتورهای محیط اقتصاد کلان که بر وضعیت رقابتی یک کشور تاثیر گذارند، عبارتند از: تراز بودجه دولت، تغییر سالانه نرخ تورم، میزان استقرار دولت، رتبه اعتباری کشور و... (گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۳-۲۰۱۲)

نحوه عملکرد اقتصاد به‌وسیله یک سری

شاخص‌های اقتصادی نظیر رشد اقتصادی، نرخ تورم، کسری یا مازاد بودجه دولت و سیاست‌های پولی و مالی برای رفع آن و میزان بدهی‌های داخلی و خارجی دولت آن کشور تبلور می‌یابد. تورم فزاینده و ترقی قیمت‌ها باعث کاهش ارزش‌داری‌های داخلی می‌شود؛ بنابراین ساکنان کشور ترجیح می‌دهند که ترکیب بینهی‌داری‌های خود را به نفع‌داری‌های خارجی تغییر دهند. از بعد FDI

سیاست‌های بازرگانی،
سیاست‌های ارزی،
سیاست‌های مالیاتی
دولت، موانع تعرفه‌ای و
غیر تعرفه‌ای که توسط
دولت وضع می‌شود و...
از مهم‌ترین حوزه‌هایی
هستند که دولت‌ها
داخلت در آنها نگرش
سرمایه‌گذاران خارجی
را نسبت به محیط
اقتصادی داخل کشور
تحت تاثیر قرار می‌دهد

افزایش قیمت‌های یک کشور عامل کاهنده سود و سرمایه‌گذاری و موجب افزایش ریسک پروژه‌های بلندمدت سرمایه‌گذاری می‌شود. از سوی دیگر تورم بالا عامل بی‌ثباتی محیط اقتصادی و نشان‌دهنده ناتوانی دولت به منظور کنترل سیاست کلان

اقتصادی است. (عباسی، ۱۳۸۲)

همچنین عملکرد دولت در حوزه اقتصاد داخلی و نحوه رفتار دولت با سرمایه‌گذاران خارجی نقش عمده‌ای در جذب سرمایه‌های خارجی به هر کشوری ایفا می‌کند. سیاست‌های بازرگانی، سیاست‌های ارزی، سیاست‌های مالیاتی دولت، موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای که توسط دولت وضع می‌شود و... از مهم‌ترین حوزه‌هایی هستند که دولت با دخالت در آنها نگرش سرمایه‌گذاران خارجی را نسبت به محیط اقتصادی داخل کشور تحت تاثیر قرار می‌دهد. (کمیحانی، ۱۳۸۳)

۴. کارایی بازار کالا

در کشورهایی که بازارهای کالای کارا دارند، تولید انواع کالا با توجه به جریان‌های عرضه و تقاضا است و این اطمینان وجود دارد که این کالاها و خدمات با بیشترین اثربخشی در بازار مورد معامله قرار می‌گیرند. رقابت سالم در بازارهای داخلی و خارجی نقش مهمی در کارایی بازار ایفا می‌کند؛ چرا که این رقابت موجب می‌شود که کارآترین شرکت‌ها به تولید کالاهای مورد تقاضای بازار بپردازند. برای ایجاد چنین محیطی، دولت‌ها باید دخالت‌های خود را که باعث ایجاد موانع بر سر راه کسب و کارهای موجود در یک کشور می‌شوند، به حداقل برسانند. به‌عنوان مثال مالیات‌های سنگین و قوانین محدودکننده و تبعیض‌آمیز باعث محدود شدن سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، مالکیت خارجی و تجارت بین‌الملل در کشور می‌شود. بحران‌های اقتصادی اخیر، درجه وابستگی اقتصاد کشورها را به یکدیگر و اینکه رشد اقتصادی آنها

جدول ۱- رتبه‌بندی کشورهای جهان بر اساس میزان رقابت‌پذیری

رتبه کشور	رتبه اعتباری کشور	تورم	تراز بودجه دولت درصد از GDP	FDI و انتقال فناوری	موجود بودن خدمات مالی	قابلیت پرداخت خدمات مالی
ایران	۱۱۸	۱۴۸	۶۲	۱۲۳	۱۳۷	۱۳۵
مالزی	۳۰	۱	۱۰۳	۱۳	۲۲	۱۵
قزاقستان	۵۳	۹۳	۱۳	۹۳	۶۰	۵۸
عربستان	۲۷	۱	۶	۸	۴۳	۲۶
آذربایجان	۶۵	۱	۱۵	۶۵	۱۰۸	۷۳
کویت	۲۶	۴۴	۲	۱۴۴	۷۵	۵۵
قطر	۲۴	۱	۱۰	۴	۱۴	۳
ترکیه	۶۲	۱۲۵	۴۹	۴۷	۲۸	۲۸
عمان	۳۴	۴۶	۸	۴۸	۳۹	۱۶
امارات	۲۸	۱	۵	۲	۲۵	۲۴

منبع جدول: مجمع جهانی اقتصاد، گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۴-۲۰۱۳ - رتبه‌دربین ۱۴۸ کشور

فناوری جدید برای نوآوری متفاوت است. در حقیقت شاخص «FDI و انتقال فناوری» به معنی میزان توانایی و استفاده شرکت‌ها و سازمان‌ها از فناوری‌هایی است که به واسطه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به کشور آورده شده است. (گزارش رقابت پذیری جهانی ۲۰۱۳-۲۰۱۲)

■ مقایسه ایران و چندین کشور منتخب

حال بر اساس شاخص‌های معرفی شده (رتبه اعتباری کشور، تورم، تراز بودجه دولت به عنوان درصدی از GDP، FDI و انتقال فناوری، موجود بودن خدمات مالی، قابلیت خدمات مالی، کیفیت عمومی زیرساخت‌ها، موجود بودن آخرین فناوری‌ها، صحت بانک‌ها، سهولت دسترسی به وام‌ها، موجود بودن فرصت‌های سرمایه‌گذاری، اثر مالیات بر مشوق‌های سرمایه‌گذاری و قوانین سنگین دولتی) به عنوان معیارهای تاثیرگذار بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به مقایسه رتبه ایران و چندین کشور منتخب در میان ۱۴۸ کشور از جهان می‌پردازیم.

بر اساس گزارش مجمع جهانی اقتصاد درباره شاخص‌های میزان رقابت پذیری در سال ۲۰۱۳، رتبه ایران در بین کشورهای در حال توسعه مورد مطالعه در شاخص‌های رتبه اعتباری، تورم، خدمات مالی و قابلیت پرداخت مالی در بدترین وضعیت است و حکایت از ساختارهای ضعیف نهادی در حوزه مالی و اقتصاد دارد. رتبه ۱۳۵ در قابلیت پرداخت مالی حاکی از ریسک بالای سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های اقتصادی ایران از منظر ارائه تسهیلات مالی برای انتقال منابع مالی است. در این

و از آن برای توسعه و ارتقای صنایع خود استفاده می‌کند. فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی فارغ از اینکه در داخل مرزهای یک کشور ایجاد شده یا اینکه از کشورهای دیگر وارد شده‌اند، موجب ارتقای بهره‌وری در کشور می‌شوند. نکته کلیدی این که شرکت‌های فعال در یک کشور به محصولات و خدمات پیشرفته و توانایی برای جذب و استفاده از آنها نیاز دارند. در میان مهم‌ترین منابع فناوری

تا چه اندازه در گرو داشتن بازارهای باز است، نشان می‌دهد. تجربه نشان داده است که اقدامات حمایتی دولت‌ها به دلیل نقش بازدارنده‌ای که در فعالیت‌های اقتصادی جهانی دارند، موجب تضعیف جایگاه رقابتی کشورها در جذب سرمایه‌های خارجی می‌شوند. (گزارش رقابت پذیری جهانی ۲۰۱۳-۲۰۱۲)

۵. توسعه بازارهای مالی

در یک بازار مالی کارا منابع پس انداز شده توسط افراد یک کشور و خارجی‌ها به بهره‌ورترین بخش‌ها بالاترین نرخ بازگشت سرمایه که نیازمند این وجوه هستند، تخصیص داده می‌شود. در حقیقت اقتصاد نیازمند بازارهای مالی پیچیده‌ای است که منابع مورد نیاز برای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی را از منابعی مثل وام‌های بانکی و اوراق بهادار معتبر و... تامین کند. برای تحقق این امر بخش بانکی باید شفاف و مطمئن باشد و قوانینی برای حمایت از سرمایه‌گذاران وجود داشته باشد. سهولت دسترسی به وام‌ها، موجود بودن خدمات مالی و قابل پرداخت بودن آنها و... برای ایجاد یک بازار مالی کارا با قابلیت جذب سرمایه‌های خارجی حائز اهمیت است. (گزارش رقابت پذیری جهانی ۲۰۱۳-۲۰۱۲)

۶. آمادگی فناوری

در محیط جهانی دنیای امروز دسترسی به فناوری برای رقابت پذیر بودن و موفقیت سازمان‌ها امری ضروری به‌شمار می‌رود. منظور از آمادگی فناوریانه سرعتی است که اقتصاد یک کشور فناوری‌های موجود در جهان را اقتباس می‌کند

بر اساس گزارش مجمع جهانی اقتصاد درباره شاخص‌های میزان رقابت پذیری در سال ۲۰۱۳، رتبه ایران در بین کشورهای در حال توسعه مورد مطالعه در شاخص‌های رتبه اعتباری، تورم، خدمات مالی و قابلیت پرداخت مالی در بدترین وضعیت است و حکایت از ساختارهای ضعیف نهادی در حوزه مالی و اقتصاد دارد

خارجی - به‌ویژه برای کشورهای با سطح فناوری پایین - سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نقشی کلیدی ایفا می‌کند. باید توجه داشت که میزان فناوری در دسترس شرکت‌ها در یک کشور با توانایی کشور برای انجام تحقیقات علمی و توسعه

جدول ۲- رتبه‌بندی کشورهای جهان بر اساس میزان رقابت پذیری

رتبه کشور	کیفیت عمومی زیرساخت‌ها	موجود بودن آخرین فناوری‌ها	شفافیت سیستم بانکی	سهولت دسترسی به وام‌ها	موجود بودن فرصت‌های سرمایه‌گذاری	اثر مالیات بر مشوق‌های سرمایه‌گذاری	بوروکراسی دولتی
ایران	۷۶	۱۲۱	۱۲۱	۱۴۸	۱۳۹	۹۵	۱۱۶
مالزی	۲۵	۳۷	۴۰	۵	۷	۱۲	۸
قزاقستان	۶۴	۸۸	۱۰۰	۶۱	۷۲	۵۴	۵۲
عربستان	۲۲	۳۲	۱۵	۲۴	۲۵	۱۰	۲۸
آذربایجان	۵۵	۶۵	۱۱۲	۵۴	۵۲	۷۶	۲۹
کویت	۵۹	۶۴	۴۵	۷۵	۷۱	۲۲	۱۳۷
قطر	۲۷	۲۰	۱۳	۱	۲	۲	۳
ترکیه	۴۱	۴۴	۲۰	۵۲	۸۳	۹۴	۷۲
عمان	۱۷	۵۶	۱۸	۶	۱۴	۷	۷
امارات	۴	۸	۳۸	۳	۱۰	۳	۶

(مجمع جهانی اقتصاد، گزارش رقابت پذیری جهانی ۲۰۱۴-۲۰۱۳) - رتبه در بین ۱۴۸ کشور

حوزه کشور قطر در جایگاه سوم جهانی، مالزی پانزدهم و عمان در رتبه شانزدهم قرار دارد. نکته جالب تر، جایگاه ایران در جذب سرمایه گذاری خارجی و به تبع آن فناوری بوده است که در گزارش حاضر رتبه ۱۲۳ بوده و تنها کشور کویت در وضعیت بدتری نسبت به ایران قرار گرفته است.

همان طور که پیش تر نیز گفته شد، اساسا تعدیل و تصحیح متغیرهای قیمتی همچون نرخ بهره و نرخ ارز؛ حتی اگر به موقع و صحیح اجرا شوند، چنین قدرتی ندارند که ضعف ها و کاستی های انباشته شده در بخش علل نهادی؛ به ویژه محیط بی ثبات اقتصادی و سیاسی را جبران کنند و پوشش دهند. طی برنامه توسعه گذشته، اجرای سیاست های پولی و مالی انبساطی یا انقباضی در نبود محیط مناسب نهادی - همان طور که در سال های گذشته در ایران نیز به چشم می خورد - در ایران کارایی لازم را نداشته اند. به عبارت بهتر می توان گفت نهاد های مناسب، زمینه و پیش شرط کارکرد صحیح متغیرهای قیمتی هستند و در تعامل با یکدیگر تاثیر گذاری خود را افزایش می دهند.

در جدول ۲، از منظر شاخص های دیگری همچون کیفیت عمومی زیر ساخت ها، موجود بودن آخرین فناوری ها، شفافیت سیستم بانکی، سهولت دسترسی به وام ها، موجود بودن فرصت های سرمایه گذاری، اثر مالیات بر مشوق های سرمایه گذاری و بوروکراسی دولتی رتبه ایران در بین تمام کشورهای در حال توسعه در جایگاه پایین تری قرار داشته است. این وضعیت نشان می دهد ضعف عوامل نهادی به همراه محیط بی ثبات اقتصادی و نیز فضای غیر شفاف کسب و کار منجر به کاهش تمایل سرمایه گذاری می شود که این امر ضمن افزایش هزینه های تولید، رقابت پذیری محصولات تولیدی داخلی را نیز کاهش می دهد. روند مذکور سبب کاهش صادرات می شود و تمایل سرمایه گذاران را برای ورود به بخش های سفته بازی (دلالی) افزایش می دهد. این وضعیت به مرور سبب فزونی تقاضا نسبت به عرضه می شود و حاصل فرایند مزبور، ایجاد تورم، کاهش امکان پیش بینی هزینه ها بر اثر ناامنی و به تبع آن کاهش انگیزه های سرمایه گذاری خارجی و داخلی و حتی انتقال سرمایه به خارج خواهد شد. ادامه روند مذکور، چرخه های را ایجاد خواهد کرد که از یک سو تورم ایجاد شده منجر به تضعیف بیشتر نهادهای مکمل، فساد اداری و اقتصادی و ایجاد ناامنی و نااطمینانی اقتصادی بیشتری می شود و دوباره تورم بیشتری را ایجاد می کند که در نهایت تمایل به سرمایه گذاری خارجی را به شدت کاهش خواهد داد.

این در حالی است که توجه به بهبود شاخص های نهادی در اقتصاد ایران در قوانین

موجود در سند چشم انداز و برنامه های توسعه به اشکال مختلف همچون توجه به امنیت اقتصادی، تشویق سرمایه گذاری، بهبود فضای کسب و کار، کاهش انحصارات دولتی و غیره مورد تاکید واقع شده است. سیاست های کلی نظام که مجمع تشخیص مصلحت نظام تهیه کرده و به تایید مقام معظم رهبری می رسد، در دو مصوبه به بهبود شاخص های نهادی توجه اساسی کرده است. یکی از این مصوبات در زمینه سیاست های کلی امنیت اقتصادی است و مصوبه دوم نیز به سیاست های بهبود فضای کسب و کار در رابطه با تشویق سرمایه گذاری بخش خصوصی اشاره دارد. در زمینه ارتقای امنیت اقتصادی مواردی از قبیل ثبات و شفافیت قوانین، نظارت و رسیدگی به دعاوی با هزینه کم، دسترسی بیشتر به اطلاعات شفاف، کار آفرینی و غیره مطرح شده و در زمینه بهبود فضای کسب و کار برای جذب

سنگ بنای فرایند رشد و توسعه تجارت و زمینه ساز و پیش شرط کارکرد صحیح متغیرهای قیمتی در تاثیر گذاری بر رشد اقتصادی، توسعه بازارهای مالی و جذب سرمایه های خارجی است. با توجه به نتایج به دست آمده، جذب سرمایه های خارجی و کارایی سیاست های ارزی و تجاری موکول به فراهم ساختن زیر ساخت های نهادی و اقتصادی مناسب است. بنابراین توجه به ارتقای شاخص های نهادی برای جذب سرمایه های خارجی، توسعه تجارت، رشد بازارهای مالی و افزایش اثر بخشی سیاست های قیمتی و تجاری ضروری است. به این منظور، در راستای جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی و به ویژه تسهیل در ورود سرمایه ها به بازارهای مالی داخلی موارد زیر پیشنهاد می شود:

۱. ثبات اقتصاد کلان؛
۲. ایجاد شرایط رقابت و کاستن از انحصارها و استقرار نهادهای تنظیم کننده؛
۳. زمینه سازی برای استقرار یک جریان با ثبات و اجتناب از تغییرات پیاپی سیاست های اقتصادی؛
۴. تعریف روشن و گسترده حقوق مالکیت و تضمین آن با تکیه بر مشخص کردن نظام انگیزشی فعالیت ها در زمینه کسب سود، تراکم و انباشت سرمایه، ضوابط گسترش فعالیت های تولیدی، سرمایه گذاری مجدد و دیگر عناصر پایه ای رشد تولید و صادرات؛
۵. کوچک کردن دولت و مقررات زدایی در جهت کاستن از مالکیت، مدیریت و مقررات و کنترل های دولتی و آزاد سازی قیمت ها و تجارت و مبادلات؛
۶. رفع ابهام های نهادی، حقوقی و قانونی در زمینه روابط اقتصادی، به ویژه در زمینه فعالیت های تولیدی در جهت ایجاد امنیت سرمایه و فضای مناسب سرمایه گذاری و رشد فعالیت بخش خصوصی؛
۷. اتخاذ راهبردهای تجاری - صنعتی برون گرا با تکیه بر تعامل فعال و متقارن با اقتصاد جهانی و درهم آمیزی منطقه ای؛
۸. تلاش در جهت ایجاد مراکز مالی آزاد که هزینه های مبادله در آنها به حداقل رسیده و کیفیت زیر ساخت های آنها قابل ملاحظه است.

۱-مدیر عامل مرکز مالی ایران
۲-پژوهشگر ارشد مرکز مالی ایران

منابع

-نورث، داگلاس سی: (۱۳۷۷)، «نهادهای تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی»، ترجمه محمدرضا معینی، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.

1. World Economic Forum, Global Competitiveness Report 2012-2013

منابع کامل این مقاله دفتر ماهنامه موجود است.

تاکید اسناد بالادستی؛

به ویژه سند چشم انداز و نیز با عنایت به موارد بررسی شده به نظر می رسد فقدان محیط نهادی مناسب به عنوان یکی از اصلی ترین چالش های کشورهای در حال توسعه در فرایند رشد و توسعه صادرات و جذب سرمایه های خارجی است

سرمایه گذاری بخش خصوصی نیز مواردی همچون حمایت از مالکیت های معنوی، تنظیم سیاست های پولی، مالی و ارزی، لغو انحصارات غیر ضروری و تقویت ساختار رقابت پذیر، ثبات سیاست های مالیاتی، تقویت بازار سرمایه، ورود به کسب و کار با هزینه پایین، ساماندهی رفتار اداری، قضایی، بازرسی و نظارت و نیز دقت کارآمدی نهادهای قضایی مد نظر قرار گرفته شده است.

نتیجه گیری و پیشنهادها

تاکید اسناد بالادستی؛ به ویژه سند چشم انداز و نیز با عنایت به موارد بررسی شده به نظر می رسد فقدان محیط نهادی مناسب به عنوان یکی از اصلی ترین چالش های کشورهای در حال توسعه در فرایند رشد و توسعه صادرات و جذب سرمایه های خارجی است و بهبود کیفیت نهادی به عنوان